

tól sokat vert, de verve is büszke és nemes, szép magyar nemzetnek értékes szolgálatakat tehetek.

Az elnöki székéből és a közélet bármely fórumán emelt fővel hirdethetjük, hogy nemcsak vezetőink, de lelki emelkedettség tekintetében összes hiveink a nemzeti célkitűzésekkel mindig teljes harmóniában éltek. Ebben rejlik annak a sokak által meg nem értett jelenségnek az adva levő oka, hogy egyházunk negyedfélszázados multjában a magyar állameszmével a legbensőségesebb kapcsolatban állott.

Az etnikai összetartozandóság történelmi hatóerejének tudatában az unitárius egység gondolatát — bár a nemzetközi kényszerhelyzet mást diktál is — soha fel nem adtuk és az emberi társadalom erkölcsi érzékébe vetett hittel az egység gondolata mellett — si fractus illabatur orbis — törhetetlenül kitarunk.

A vallásunkból kiáradó egyéni, családi, társadalmi és nemzetetkai erők együtthatásaként úgy érzem, hogy a mai diszközgyűlésünkön valóban nemcsak az *egyházközség*, nemcsak a magyar unitáriusság, hanem a magyar unitáriusság érzésvilágában az értékek megbecsülését hirdető, tekintélyt tisztelő magyar gondolat is ünnepel.

Ezektől az érzelmektől elteve, mély tisztelettel és őszinte nagybecsülésünk kifejezésével köszöntöm az ünneplő közönséget és a krisztusi szeretet jegyében diszközgyűlésünket megnyitom.

Dr. Tóth György.

Berde Mózes emlékezete.¹

Kedves Unitárius Testvérek!

A magyar unitárius Egyház többszáz éves küzdelmes multjában gyakran fordultak elő korszakok, amikor részint politikai üldözések, részint a vallásos eszmék forrongása, részint gazdasági válság miatt az Egyháznak valóságos élet-halál harcot kellett vívnia.

Egyházunk történelmi elhivatásának bizonyítéka, hogy a válságos időkben az isteni gondviselés és az isteni kegyelem adott Egyházunknak férfiakat, akik életüket, tudásukat, hitbűségüket és áldozatkészségüket bocsátották az Egyház rendelkezésére, hogy Egyházunk az élet-halálharcot diadalmasan megvívhasssa.

---

¹ Az 1933. évi E. Főtanács alkalmából a Berde-serleggel mondott köszöntő.

Ilyen áldozatos, ilyen hősi lélek volt Berde Mózes, kinek emlékét felujítani akarom.

Berde Mózes testi, lelki és jellemképe sokkal inkább ismeretesebb mindnyájunk és a történelem előtt, semhogy nekem kellene azt megrajzolni, épen azért, midőn dicső emlékét felujítom, arra keresem a választ, mit köszönhet az egyház, az erdélyi magyarság és az erkölcsi világ Berde Mózes életének.

Berde Mózes érdeme nem az, hogy egy fejedelmi adománnyal Egyházát átvezette egy válságos korszakon és nagylelkű adományával az Egyház iskolapolitikáját nyugati nivóra emelte, hanem az, hogy mint Jézus Krisztus, *életével példát adott arra*, hogy miként lehet és kell egy magasztos eszme, egy nemes eszmény, egy szent cél szölgálatába állítani egy emberi életet.

Berde Mózes életét, életcélját, lelkületét helytelenül itélné meg az, aki benne csak az unitárius nagy örökhagyót látná, mert Berde Mózes élete és fejedelmi adománya az egyetemes magyar kulturát kívánta szolgálni.

Az ő lelkében, valamint fejedelmi adományában a magyar és első sorban a székely nép kulturájának az emelése volt az a magasztos eszmény, melyért vállalta az élet minden küzdelmét, melyért elviselte a nélkülözést, sokszor a meg nem értést és lemondva az élet gyönyöreiről, a családi élet melegéről, szívének minden dobbanását és agyának minden gondolatát az ő drága és szeretett fájának ajándékozta.

Akiben ilyen erkölcsi erő volt, és akit ilyen nemes eszmény hevített, az méltó, hogy örökidőkre eszményképe legyen az erdélyi magyarságnak, melyet ő a martíromság lelkével szeretett.

Kedves Testvérek! Amikor Berde Mózes emlékét felidézem, úgy érzem, hogy ez az ő emlékére megterült asztal olyan, mint az Úr asztala, ez az Ő emlékére megtelt kehely olyan, mint az úrvacsorai kehely és csak annak szabad ehez az asztalhoz ülnie és csak annak szabad ezt a kehelyt érintenie, aki előzőleg megvizsgálta önmagát, hogy van-e benne annyi egyházszeretet, fajszeretet, áldozatkészség, lemondás, idealizmus és lelkesedés, amely méltóvá teszi őt a Berde vendégségre.

De az emlékezésnek csak akkor van erkölcsi értéke, ha nagyjaink emléke megerősíti hitünket, megtermékenyíti lelkünket, megacélozza akaratunkat, megneemesíti gondolatainkat, megsokszorozza áldozatkészségünket. — Azért, mikor Berde Mózes emlékének kívánok áldozni, Hozzád fohászok egy örök Isten, engedd, hogy mindnyájunk, kicsiny és nagy, gazdag és szegény, kunyhó és palota lelkét és szívét a Berde Mózes szelleme és lelke hassa át, mert csak ezzel a szellemmel és ezzel a lélekkel töltheti be Egyházunk isteni és történelmi elhivatását. Úgy legyen!

Dr. Ferencz József.

I R O D A L O M.

„**János Zsigmond Élet és Jellemrajza**“ című művére küldött szét előfizetési felhívást Szentmártoni Kálmán sz.-kereszturi főgimn. igazgató. Ez a nagyszabású munka az U. I. T. pályázatán 5000 lej szorgalomdíjjal volt kitüntetve. Az író azután is még mélyreható kutatásokat végzett, aminek eredményét beledolgozta művébe, hogy az annál tökéletesebb formában kerüljön a nagy nyilvánosság elé. Előfizetési ára 100 lej, mely összeg az író címére (Cristur—Sz.-Keresztur, Jud. Odorheiu) küldendő. Minden olvasónknak szívesen ajánljuk e könyvet, melynek különösen egyházközségeink könyvtárából hiányoznia nem szabad.

Dr. Tóth György: „Az Unitárius Egyház Alkotmányának Vázlatos Jogtörténeti Kifejlődése“. Az illusztris írónak ez a történelmi tanulmánya a Ker. Magv. füzetek 10. számaképpen jelent meg. A benne feldolgozott gazdag történelmi anyag ismerete kiváló fontosságot és aktualitást nyer a napirenden levő szervezeti reformjavaslattal kapcsolatban. Megrendelhető az Unitárius Irat-terjesztőnél. (Cluj—Kolozsvár, unitárius kollégium.) Ára 12 lej.

Dr. Iván László: „Isten felé.“ Kitünő munkatársunknak Dunabogdányban, az ifjusági konferencián mondott és mélységes vallásos érzésből fakadt elnöki megnyitója önálló füzetben is megjelent s az író szívésségéből az ifjuság között szétszórtottuk.

Magyar Népegészségügyi Szemle, egészségügyi, embervédelmi és népnevelő folyóirat. Szerkesztik: Dr. Schmidt Béla és Dr. Szigeti Imre. Megjelenik minden hónap 15-én. A magyar nép rendszeres egészségügyi nevelését tűzte ki célul ez a folyóirat. Éppen ezért számít a lelkészek és tanítók támogatására. Nagyjelentőségű újítása a folyóiratnak, hogy „Vasárnapi iskola“ címen állandó rovatot nyitott, amelyben a nép nyelvén megírt, kész előadásokat közöl megfelelő képekkel. Az eddig megjelent számokban a magyar orvosi kar legjelesebbjei irtak a saját szakmájukból hasznos ismereteket terjesztő cikkeket. Előfizetési díja lelké-